

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

HE 87/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta ja

HE 114/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun hallituksen esityksen (HE 87/2020 vp) täydentämisestä

Vates-säätiö sr on vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden työllistymistä edistävä asiantuntijaorganisaatio. Vates-säätiön näkökulma on erityistä tukea tarvitsevien, kuten vammaisten, pitkäaikaissairaiden ja osatyökykyisten henkilöiden *työllistyminen, työssä pysyminen ja työllistymismahdollisuuksien edistäminen* tulevaisuuden Suomessa.

Kuntakokeilun seuranta- ja arviointimittareina on käytettävä kaikki palvelujärjestelmään kohdistuvat vaikutukset

Työllisyyden edistämisen kuntakokeilun ”*tavoitteena on saada tietoa siitä, parantaako kuntapohjainen palvelujen järjestäminen työllisyyden edistämisen vaikuttavuutta ja työllisyysastetta. Tavoitteiden toteutumista seurattaisiin tiiviisti kokeilun aikana alueilla ja valtakunnallisesti. Kokeilun vaikutuksia arvioitaisiin kokeilun jälkeen valtioneuvoston tutkimus- ja selvityshankkeena.*” Vaikuttavuuden mittarina käytetään yleisesti työllistymistä avoimille työmarkkinoille.

Työllisyysasteen nousu ei suoraan kuvaa kokeilun onnistumista tai epäonnistumista. Työllisyydenhoidon vaikutukset voivat näkyä myös alentuneissa sote-kustannuksissa eri aikavälillä kuin varsinainen työllistyminen. Vaikuttavuuden seuranta vaatii talouden seurantaa eri hallinnonalojen välillä. Kokeiluissa edellytetään vahvan hallinnonrajat ylittävän yhteistoimintaelimen luomista. Esimerkiksi Ohjaamo-toiminnassa nuori kohdataan monialaisesti ja hallinnonrajat ylittäen. Ohjaamoiden rooli on merkittävä ja niiden palveluissa sekä sijainnissa tulee huomioida saavutettavuus myös vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden kohdalla.

Talouden taantuma vaikuttaa myös osaltaan työllistymisen toteutumiseen. Voi olla haastava työllistyä osatyökykyisenä, kun työttömäksi jää myös henkilöitä, joilla on täysi työkyky. Kuntakokeilun kohderyhmään kuuluu ei-ansiosidonnaisella päivärahalla olevat työttömät. Mikäli heidän osaltaan seurataan vain avoimille työmarkkinoille työllistymisen mittaria, jäädään tässä taloudellisessa tilanteessa auttamatta jälkeen. Vaikuttavuuden seurantaan tulisikin ulottaa kokonaisvaltaisemmat eri elämänhallinnan tai työ- ja toimintakyvyn muutoksia kuvaavat mittarit.

Työllisyysasteen nostamiseen liittyy osittain se, että palvelujärjestelmä tunnistaa ne työttömät, joiden työkyky ei riitä avoimille työmarkkinoille. Tällöin työkyvyttömyyseläke on tarkoituksenmukainen ratkaisu. Lisäksi on palveluita, kuten mm. koulutus, kuntoutus, joihin sijoittuminen voidaan katsoa tarkoituksenmukaiseksi poluksi. Oikeat palvelupolut vaikuttavat myös asiakastytytyväisyyteen, jota voidaan pitää onnistumisen mittarina.

Kolmannen sektorin toimijat mukaan jo lakiesitykseen

Kolmannen sektorin toimijat ovat merkittävässä roolissa maan eri alueilla, kun puhutaan julkisista työllistämisen palvelujärjestelmää täydentävistä palveluista. Lakiesityksen vaikutuksia

näiden toimijoiden palveluiden järjestämiseen ei millään tavalla arvioida tai muuten oteta huomioon. Järjestävätkö kunnat yksin palvelut vai pyritäänkö välityömarkkinatoimijoiden panosta huomioimaan etenkin pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten palveluiden järjestämisessä?

Jos välityömarkkinatoimijoita ei oteta aktiivisesti mukaan kokeiluun, on mahdollista, että kuntakokeilun aikana monet toiminnot katoavat, eikä niitä synny uudelleen kokeilun jälkeenkään. Arvokas osaaminen jää hyödyntämättä ja todennäköisesti myös tulokset heikkenevät. Riski pysyväisluontoisten palveluaukkojen syntymisestä pitkäaikaistyöttömille kasvaa. Toimet, joita on kokeiltu ja pilotoitu jo aiempina vuosina, ovat osa pysyvämpiä ratkaisumalleja. **Tavoite pysyvämpään toimintamalliin siirtymisestä tulisi kirjata myös hallituksen esitykseen selkeästi.**

Työnantajayhteistyön ratkaisumallien esiin nostaminen on tärkeää

*”Kokeilun odotetaan kasvattavan **osaavan työvoiman tarjontaa**, koska kokeilualueen muodostavalla kunnalla tai kuntaryhmällä voi monitoimialaisina ja asiakkaita lähellä olevina toimijoina olla työ- ja elinkeinotoimistoa paremmat mahdollisuudet paikallisten työnantajien tarpeiden huomioimiseen ja piilotyöpaikkojen löytämiseen.”*

Työnantajayhteistyö ei tapahdu itsestään, mutta sitä ei ole nostettu erityisesti esiin eikä yhteistyön rakentamiselle ole osoitettu resursseja. Työvoiman tarjonnan kasvattaminen ei itsessään riitä, jos ei osoiteta keinoja kohtaanto-ongelmien ratkaisemiseen. On hyvä, että paikallisuus nostetaan esiin lakiesityksessä. Tällöin alueelliset erityispiirteet huomioidaan toteutuksessa jo paikallisesti.

Jos yritysten näkökulmasta työvoiman saatavuus voi parantua, tulisi työnantajapuoli sitoa paremmin mukaan kuntakokeiluun. Tällöin päästäisiin parempaan keskusteluyhteyteen siitä, millaista työvoimaa, osaamista ja ratkaisuja alueilla tarvitaan nyt ja tulevaisuudessa. Osatyökykyisten työllistyminen vaatii usein työn räätälöintiä tai muotoilua, mikä pitäisi tunnistaa paremmin myös ohjaavalla tasolla. Jatkuvan osaamisen ohjelma ja osaamiskeskus sekä työolosuhteiden mukauttamistarpeiden analysointi olisivat hyviä keinoja työnantajayhteistyölle ja sitouttamiselle. Nämä tuovat tasapuoliset mahdollisuudet osallisuuteen myös osatyökykyisille henkilöille.

Työllisyyspoliittisen avustuksen määrärahat kuntakokeilussa

Lakiesityksestä ei selviä, mikä on työvoimapolitiittisten hankkeiden rooli kuntakokeilussa. Kentällä on epäselvyyttä siitä, kuka on typo-hankkeiden rahoittaja vai korvaako kuntakokeilu ne. Kun kuntakokeilu alkaa ensi vuoden alkupuolella, syntyy työllisyyspoliittisen avustuksen ja työllisyyttä edistävän monialaisen (järjestön) toiminnan välille mahdollisesti kuukausien katkos. Kehittämistoiminnan uudelleen käynnistäminen on siten vaarassa resurssien vähenemisen takia.

Helsingissä 28.9.2020

Jaana Pakarinen
Toimitusjohtaja
Vates-säätiö sr.